

AFVIKLING AF HJEM

Ældre danskeres flytning fra eget hjem til plejehjem¹

JENS KOFOD

Et af Inges kæreste ejendele var et rødt gulvtæppe. Det mindede hende om hendes afdøde mand, forelskelsen og tiden, lige efter de blev gift og flyttede sammen. Inge fortalte ofte og meget om et langt og lykkeligt ægteskab. Hun havde mange gode minder om sin mand, de ferier, de var på, og de mange oplevelser, de havde sammen. Heriblandt mindedes hun ofte en lykkelig dag, hvor de nyforelskede gik hånd i hånd ned ad Nørrebrogade i København i klar forårssol. De så et flot rødt gulvtæppe i et udstillingsvindue. Inge fortalte: „Det var, som om vi samtidig udbrød: Det er vores tæppe.“ Det var et dyrt tæppe, og da Ingers mand var yderst påholdende, var købet af tæppet en stor kærlighedserklæring til Inge, fortalte hendes niece i et efterfølgende interview.

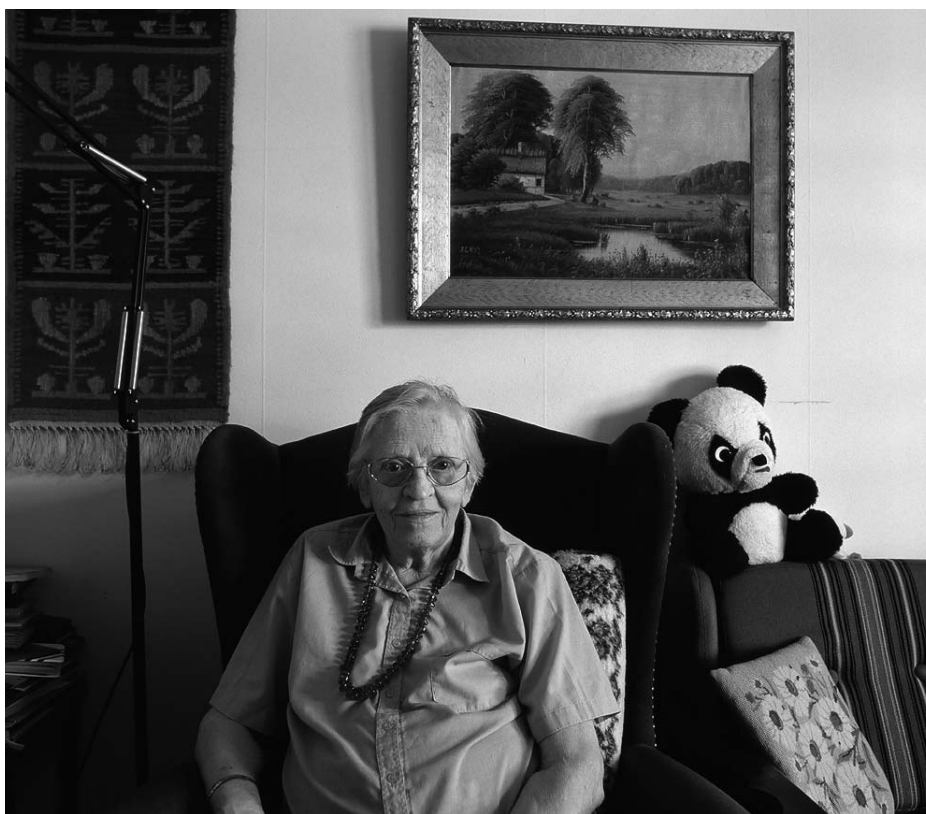
Da Inge i juni 2004 skulle flytte på plejehjem, dækkede tæppet stadig gulvet i hendes stue. Det var stadig lige rødt og bar visse steder tydeligt præg af mere end 70 års brug. Inge ville have det med på plejehjem. Hendes lejlighed på plejehjemmet var imidlertid kun halvt så stor som hendes stue, og reglerne for indretning gjorde, at tæppet måtte skæres over i to dele. Den ene del kom med, og den anden del endte på genbrugsstationen. Mindet om hendes mand skulle med andre ord halveres som en del af hendes overgang fra eget hjem til plejehjem.

For at komme tættere på de ældres oplevelse af overgangen til plejehjem og betydningen af deres hjem og ejendele for deres identitet har jeg valgt at beskrive Inges situation, lige inden hun flyttede på plejehjem, hvor hun var 93 år og havde boet alene de sidste otte år, siden hendes mand døde.

Inge var fysisk svækket. Hun led af knogleskørhed og havde stærkt nedsat syn, hvilket blandt andet gjorde det umuligt for hende at læse selv de store typer i Billed Bladet. Hjemmehjælpen og hendes pårørende havde frarådet hende at forlade lejligheden på egen hånd, og det affandt hun sig med. Det var derfor kun, når hendes niece assisterede et par gange om måneden, at hun kom „på gaden“. Langt størsteparten af hendes liv foregik således i lejligheden.

Dagligdagen i lejligheden blev levet i et langsomt tempo. For eksempel tog det lang tid og var meget anstrengende for hende at komme op af stolen og styre rollatoren ud i køkkenet. Her måtte hun ofte sætte sig lidt igen, inden hun havde kræfter til at gå tilbage til stuen.

Inges fysiske tilstand afspejledes i lejligheden. Hendes brug af rollator gjorde, at der var etableret brede stier i hendes lejlighed, som rollatoren kunne køre ad. Det indebar fx, at flere møbler var trukket helt ud mod væggene eller sat oven på hinanden for at give rollatoren tilstrækkelig plads til passage. Alle dørtrin i lejligheden var også fjernet. Hospitalssengen, der lettede hjemmehjælperens arbejde om morgenen i soveværelset, fyldte tydeligvis mere end hendes tidligere seng, og enkelte møbler var flyttet fra soveværelset ind i spisestuen. Denne stue brugte hun kun til opbevaring. Inges vanskeligheder med at holde balancen afspejlede sig endvidere i flere håndtag, som var blevet monteret på dørkarme og ved køkkenbordet, så hun for hvert skridt, hun tog uden rollator, kunne holde fast et sted og dermed bevare balancen. Således satte hjælpemidlerne deres tydelige præg på Inges hjem, før hun flyttede på plejehjem.

Inge hjemme.

Foto: Torben Eskerod.

Inges dagligdag var præget af at sidde og vente og hendes forsøg på efter bedste evne at påvirke hjemmehjælperne i den retning, hun ønskede. I løbet af dagen var der „en kommen og gåen“ af forskellige hjælpere, sygeplejere og madleverandører. Hjemmehjælpen kom og hjalp hende ud af sengen om morgenen. Hun assisterede med morgentoilette og morgenmad samt et ugentligt bad. I løbet af dagen blev den varme mad leveret, ligesom der dagligt kom en sygeplejerske for at dryppe Inges øjne og dosere hendes medicin. Et par dage om ugen gjorde hjemmehjælpen også indkøb for hende om formiddagen, og en anden hjemmehjælper kom og lagde Inge i seng omkring kl. 20 om aftenen.

Inge havde både et godt snakketøj og et godt humør, men når noget af hendes hjælp blev aflyst, eller der kom hjemmehjælper, hun ikke kendte, gav hun jævnlige udtryk for, at „der er ikke orden på det her“, hvilket vidnede om, at hun oplevede, at hun af og til mistede kontrollen over sit hjem, og det var tydeligvis svært for hende. For eksempel var det en kilde til megen frustration, hvis en ny hjemmehjælper lagde hendes nyvaskede tøj på den forkerte hylde i skabet. Hendes fysiske svækkelse forhindrede hende i at nå tøj, hvis det fx lå blot én hylde højere end normalt.

Inge fortalte om sit liv, at hun kom ud og tjene, lige før hun fyldte 14. Det var på forskellige gårde på Sjælland. Inden hun blev gift, fik hun en rigtig god plads på en mølle lidt nord for København. En god plads var en, hvor hun blev mødt med respekt og havde gode kolleger.

På møllen blev hun hurtigt den, alle spurgte til råds. Når fx den lidt urolige skimmel skulle spændes for vognen, eller når melet skulle blandes, blev alle spørgsmål besvaret med et „spørg Inge“. De steder, hvor hun siden kom til at tjene, tog hun ofte rollen som den, der vidste, hvordan tingene skulle gøres. Hun begyndte at se sig selv som en ugle. Det kloge dyr, der vidste alt. På en af væggene i hendes lejlighed hang en række afbildninger af ugler, både som maleri, udskåret i træ, i keramik og på tegninger fra niecens børnebørn. De hang der, fordi „de minder mig sådan om møllen“. Inge ville gerne have dem alle med på plejehjemmet, men der blev kun plads til to.

I denne artikel vil jeg argumentere for tre ting. For det første, at de ældre søger at gøre de ejendele, de skal skille sig af med, til ting næsten uden betydning, som det derved gør mindre ondt at skille sig af med. For det andet, at de gennem at overdrage flere ejendele til pårørende søger at placere dele af deres identitet her (se også Marcoux 2001 for et lignende argument). For det tredje, at lejlighederne på plejehjemmene i endnu mindre grad end de hjem, de forlader, har hjemmets funktioner. De ældre er inde i en proces, hvor det hjem, de forlader, og det, de flytter til, reelt afvikles som hjem.

Begrebet hjem

Diskussioner af begreberne hjem og mere bredt hushold er ikke nye i antropologien. Begge begreber er blevet analyseret med mange teoretiske perspektiver og i mange kontekster. Ligesom aktiviteterne inden for hjemmet også har dannet basis for mange komparative studier (Gullestad 1992; Miller 2001).

I strukturalistiske studier er der blevet argumenteret for, at samfundets sociale organisation genfindes i hjemmet (Miller 2001). Symbolske studier fremhæver, at ejendelene i hjemmet er symbolske repræsentationer af de personer, der bor i huset, og en måde, hvorpå fx social status og klasses tilhørsforhold vises (Löfgren 2003). Med en mere transitorisk tilgang definerer Rapport og Dawson (1998) hjemmet som „flerlokalt“ („plurilocal“) og mobilt, hvilket blandt andet vil sige, at hjemmet er noget, som tages med og bliver skabt det sted, hvor man bedst kender sig selv, selvom det ikke er det sted, man er gladest for at være. Det er således muligt at føle sig hjemme og have hjem flere steder ifølge Rapport og Dawson.

I analysen af mit feltmateriale har et fænomenologisk perspektiv givet en god forståelse. Med en fænomenologisk tilgang kan et hus fx betragtes som nærmest smeltet sammen med dets beboere. Huset kan ses som ejerens ansigt, døre og vinduer som henholdsvis personens mund og øjne, og personen kan ånde via skorstenen og ventilationssystemet. Indbrud kan i dette perspektiv ses som en voldelig handling mod beboeren i huset (de Certeau 1984). Shenk (2004) beskriver fra sit studie af ældre kvinder i USA, at de med tiden har skabt hjemlighed og med tiden opbygget en inderlighed med det sted, de bor. De er således i stand til at finde rundt og fx sætte stik i stikkontakter i mørke. Deres nærhed med hjemmet har karakter af, at de fysisk er en del af det sted, de bebor, og næsten vokset sammen med stedet. Denne inderlighed med stedet er i Shenks argumentation resultatet af mange års dagligt brug og indretningen. Casey (1996) argumenterer ligeledes for, at man gør et sted til sit eget ved dagligt brug. Det indebærer, at man fx ved at indrette sig, bevæge sig i rummene og gøre rent bliver en del af og gør stedet til sit hjem.

Fra mit materiale fortalte Lise, hvordan hun havde talt med flere af sine møbler i det daglige, når „man sådan har gået op ad hinanden i mange år“. Da hun fik lejligheden på plejehjemmet, havde hun også kun 14 dage til at sige farvel til møblerne og afslutte denne relation, og hun oplevede, at det var for kort tid til, at hun kunne nå at sige ordentligt farvel til møblerne.

Fra en norsk kontekst argumenterer Gullestad (1992) for, at det at have et hjem forbindes med privathed og kontrol. Meget af det sociale liv i de nordiske lande leves i hjemmet og ikke på caféer og barer. Hjemmet forbindes med det trygge og hyggelige, mens det uden for hjemmet opfattes som uforudsigeligt og

potentielt farligt. For at nå tættere på en definition af hjem i en dansk sammenhæng vil jeg i det følgende supplere Gullestad (1992) med Douglas' definition, hvor hun argumenterer for, at et hjem knyttes til et sted og kontrollen over dette (Douglas 1991).

At kontrollere et sted kan fx betyde, at hvis hjemmet har døre, kan beboerne kontrollere, hvem der kommer ind og ud ad disse. Når besøgende kommer indenfor, bestemmer beboerne ligeledes, i hvilke rum de må komme. Både Gullestad (1992) og Goffman (1971) fremhæver, at der er flere grader af privathed i hjemmet. Goffman (1971) beskriver badeværelset som et bagsceneområde („back stage“), hvor man gør sig i stand, og stuerne som en del af scenen („front stage“), hvor man præsenterer sig for andre. Gullestad (1992) udnævner på lignende måde forældrenes soveværelse som det mest private sted i hjemmet, altså et sted, hvor gæster ikke tillades adgang. De private dele af hjemmet gøres mere private, ved at det kun er beboerne, der bevæger sig der. Via kontrollen over steder har man endvidere med Higgins' (1989) ord mulighed for at bestemme, hvilke sociale relationer man vil være en del af. De personer, man ønsker at etablere relationer med, kan inviteres indenfor som gæster.

Hjemmet skabes blandt andet via de daglige aktiviteter, som udføres i det. Tillige er det at tale om hjemmet med til at skabe det og skabe følelsen af at have hjemme. Ifølge Douglas har beboerne i hjemmet også en forpligtelse til at være til stede, når man fx samles til måltider, og det er ved disse lejligheder, at mange elementer i det at være samfundsborger indlæres.

Hjem beskrives ofte i romantiske termer, men Olwig (1998) bemærker, at det bestemt ikke altid er en positiv oplevelse at være til stede ved fx måltider.

Ud over at stederne gøres hjemlige, ved at beboerne bevæger sig i dem, spiller de personlige ejendele en væsentlig rolle, som eksemplet med Inges tæppe indledningsvis indikerede. Finch og Hayes (1994) nævner, at hjemmet skabes, ved at den fysiske ramme og ejendele inden for denne gøres hjemlige. Inspireret af Verrips (1994) har jeg valgt at betegne relationen til de ældres personlige ejendele som animering. En animering af ting er noget, der indebærer, at tingene tilskrives betydning, og at der etableres en inderlighed mellem dem og ejeren, og at ejerens ånd og liv indskrives i tingene. Hun argumenterer med andre ord for, at skellet mellem personen og tingen ophæves til fordel for en opfattelse, hvor menneske og ting ses som en slags ligeværdige aktører. Et af Verrips eksempler er, at når pc'en ikke opfører sig, som den skal, er det blandt andet, fordi den også lever sit eget liv. Den har sin egen vilje, og for at få den til at gøre, som man gerne vil, kan man eksempelvis tale venligt til den. Pc'en menneskeliggøres med andre ord og gøres til et subjekt med egne intentioner.

Hjemmets opløsning

Med baggrund i en fænomenologisk tilgang ser jeg hjemmet som nærmest en organisk sammensmeltning af personen, stedet og ejendelene, som er resultatet af de interaktioner, der finder sted i det. Opløsningen af hjemmet bliver en langvarig proces og et gradvist ophør af de relationer, som sammensmeltningen er et udtryk for.

Dertil er hjemmet også et sted, som beboerne havde nogen kontrol over. En kontrol, som dog var aftagende. Inges tæppe var et eksempel på de ejendele, hun havde opbygget en relation til over tid. Flytningen til plejehjem blev det tidspunkt, hvor hjemmet som noget givet skulle opløses. Den inderlighed, som var opbygget til de personlige ejendele, skulle forhandles, idet mange af tingene skulle smides ud, da kun enkelte kunne komme med på plejehjemmet. At relationerne skulle forhandles indebar, at de ejendele, der ikke fandt plads hos pårørende eller på plejehjemmet, skulle tømmes for betydning. Det vil sige gøres til ejendele, som ikke var betydningsfulde og derved kunne smides ud.

Inge på plejehjem med det røde gulvtæppe.

Foto: Torben Eskerod.

Men hjemmet var imidlertid allerede ved at blive opløst og kontrollen over hjemmet mistet, før de ældre flyttede til plejehjem. Buus (2001) har ligeledes undersøgt ældre tilknyttet hjemmeplejen og ældre på plejehjem. Han argumen-

terer for, at de ældres hjem allerede er præinstitutionaliseret, karakteriseret af manglende kontrol og manglende privathed. Et udtryk for dette var en invasion af hjemmehjælpere, personale fra hjemmesygeplejen og madleverandører. De havde alle nøgler til de ældre menneskers hjem og kom og gik, når det passede i deres planer. Det indebar, at de ældre ikke selv kunne bestemme, hvornår og særligt hvordan forskellige aktiviteter skulle udføres i deres hjem. Privatheden var blevet ophævet som resultat af deres stigende behov for hjælp til at gennemføre almindelige dagligdags aktiviteter. Hjemmehjælperne havde tillige adgang til deres badeværelse og soveværelse, fordi de i mange tilfælde skulle have hjælp til at komme ud af sengen og ligeledes til at gennemføre morgentoilette. Deres afhængighed af hjælp afspejlede sig således i begrænset mobilitet i hjemmet og i begrænset mulighed for at gøre stedet hjemligt.

Parallelt med opløsningen af hjemmet sker der en opløsning eller spredning af personen, hvis vi følger Marcoux' (2001) argumentation. Han har undersøgt ældre i Montreal, Canada, der ligeledes skulle flytte i plejehjemslignende boliger. Han påpeger blandt andet, at de ældre søger at placere reminiscenser af sig selv hos deres pårørende gennem nærmest tvungen arv. Herved sikrer de sig, at mindet om dem bevares, hvis – vel at mærke – de pårørende accepterer at overtage deres ejendele. Ud over at bevare mindet om dem er det i visse tilfælde hensigten at gøre tingene til umistelige dele af familien og sikre (se også Weiner 1992), at børnene ikke skiller sig af med dem på et senere tidspunkt. For mine ældre lykkedes det i flere tilfælde at få placeret flere af deres personlige ejendele, typisk hos børn og børnebørn. En del af den ældre persons identitet blev således hos pårørende, og en lille del kom med på plejehjemmet. Dette forhold er Lises malerier et eksempel på. Lise havde en række malerier, som hun havde arvet fra sin far. Dem modtog børn og børnebørn med glæde. En stor Harald Giersing og lignende malerier krævede ingen overtalelse. Lises far havde været en velhavende manufakturhandler i en større dansk provinsby. Han var kunstinteressert og opbyggede en stor kunstsamling ved at bytte billeder for tøj, som kunstnerne ellers ikke kunne betale. Kort før sin død valgte han at donere størsteparten af samlingen til det lokale kunstmuseum og fortalte sine døtre – herunder Lise – at de nu kunne gå derhen, hvis de ville se dem.

Lise søgte med sine donationer til børn og børnebørn at placere sit minde hos døtrene og mindet om hendes far samme sted. Men i modsætning til faderen ønskede hun, at hendes døtre skulle beholde malerierne, og gav dermed en kommentar i opposition til faderens beslutning. I Lises gave til døtrene lå et ønske om ikke at blive glemt, hun ønskede ikke, at malerierne blev solgt. I gaven lå med andre ord en forpligtelse til at bevare mindet om relationen i familien (se tillige Marx et al. 2004).

De ældre menneskers situation har lighedspunkter med flygtninges, som blandt andre Parkin (1999) har undersøgt. Han viser, at flygtninge indskriver og akkumulerer forestillinger og forventninger om fremtid, personlig identitet og relationer i de få ting, de kan have med sig. Således også med de ældre, der står foran en flytning til plejehjem. De har som oftest mere tid i denne proces end flygtningene, men principielt er der tale om en lignende situation, når deres hjem opløses. Verrips (1994) beskriver ligeledes i sin diskussion af animeringen, hvordan mennesker indgiver ejendele liv ved at efterlade noget af sig selv i deres ejendele. Disse har fået liv i de sociale udvekslinger, de har været en del af, og de har fået betydning ved at indgå i disse sammenhænge. For Inge og de ældre handler det om at samle betydning i ganske få ejendele, men også om at „tage betydning ud“ af de ejendele, de ikke kunne placere blandt pårørende, således at det bliver mindre smertefuldt at sende disse på genbrugsstationen.

Det var imidlertid vanskeligt for de ældre at omskabe flere af deres personlige ejendele til ting uden særlig betydning. Det blev dermed smertefuldt for dem at skille sig af med disse (se også Kraaij 1997), og dette fyldte meget i interviewene med de ældre, inden og efter de flyttede, som jeg vil vise i det følgende.

Flytningen

Når de ældre får tilbudt en lejlighed på et plejehjem, har de typisk 14 dage til at flytte. Det medfører, at de planlægger og bruger rigtig megen tid på at overveje, hvilke ejendele de vil have med. Men ofte var der nogle krav til indretningen af lejligheden på plejehjemmet, som gjorde, at de ældre måtte skille sig af med endnu flere ejendele, end de havde forestillet sig, da de kom på venteliste.

Lise, en anden af de ældre, illustrerer smerten i afskeden med sine gryder. I en stor del af hendes liv havde hun været hjemmegående, og hun oplevede, at hun, gennem de måltider, hun serverede for familien, havde skabt familien (se også de Vault 1991). Gryderne var et af midlerne til at skabe familien, og Lise så gerne, at børn eller børnebørn overtog dem. Men Lise fortalte fortøret om, hvordan de endte på genbrugsstationen. Dels var børn og børnebørn forsynet med gryder, dels måtte Lise erkende, at hendes uforgængelige gryder ikke var moderne mere.

Anders oplevede også denne smerte. Han havde mistet sin hustru, et par år før han fik plads på et plejehjem. Da han flyttede, bad han sit barnebarn om at komme og tage, hvad hun kunne bruge. Derefter kom en marskandiser, og resten kom i en stor container.

Han havde særligt svært ved at skille sig af med resten af sin hustrus tøj. En dag, efter han var flyttet på plejehjem, kom han hen til mig og sagde: „Det var

det!“ Det betød, at han nu havde skilt sig af med alle tingene. Senere på dagen kom han dog og fortalte, at der stadig hang et par af hans kones frakker i skabet. Han kunne ikke sådan skille sig af med dem, men nu havde han endelig besluttet sig til at give dem til Frelsens Hær: „Så må vi se, hvad de kan gøre med dem.“

Jeg oplevede tillige, at de ældres hjem, før de flyttede, havde karakter af et museum. Et museum over det liv, de havde levet, og de relationer, de havde været en del af, men som nu var ved at ophøre. Deres ejendele havde referencer til et levet liv, og de var nu taget ud af denne sammenhæng. For eksempel havde Hans været ejendomsinspektør i det centrale København. Kontoret, som han havde arbejdet fra, stod urørt, og jeg havde en klar fornemmelse af, at papirarbejdet havde ligget stille i de sidste mange år. For Hans var det dog en reference til en ledende stilling, han tidligere bestred. I modsætning til andre museer forblev udstillingen dog uforandret indtil den dag, de ældre flyttede, hvor det hele blev taget ned.

På plejehjemmet

Da de ældre var flyttet på plejehjem, var jeg overrasket over, hvor ens de havde indrettet sig. Typisk var der et fjernsyn i den ene side af rummet og i den modsatte side et sofabord, hvorpå telefonen stod, samt en sofa eller en lænestol. Hertil en enkelt bogreol, et par hylder samt hjælpemidler og en hospitalsseng. I modsætning til deres tidligere hjem, hvor væggene var tæt dekoreret med familiefotos, malerier og broderede billeder, var det iøjnefaldende, hvor sparsomt dekorerede deres nye lejligheder var. Jeg kunne skelne tre kategorier af ejendele, der fandt plads i lejligheden. For det første ejendele fra deres barndomshjem, fx et bornholmerur eller et maleri. For det andet ejendele, som repræsenterede deres ægteskab. Inge havde sit tæppe, og Ebba havde kongelige porcelænsfigurer af hunde. Hendes afdøde mand havde været en passioneret jæger, og figureerne mindede hende om et godt langt ægteskab. Den tredje kategori var billederne af børn, børnebørn og oldebørn samt enkelte tegninger fra børnebørn. Disse familie billeder var ofte placeret således, at de så hen på de ældre plejehjemsbeboere fra den eller de hylder, de var placeret på.

For at blive i museumsmetaforen kunne de tre kategorier af ejendele siges at repræsentere de væsentlige relationer i de ældres liv. Betydningen af disse relationer var kondenseret ind i ganske få ting i deres plejehjemslejlighed.

Som tidligere nævnt var deres hjem allerede præinstitutionaliseret, før de flyttede på plejehjem, hvorfor privathed og kontrol også var under opløsning, ligesom det var tilfældet for evnen til at skabe et hjem (se også Buus 2001). Denne proces fortsatte og forstærkedes på plejehjemmet. De daglige besøg af hjælpere

i hjemmet afløstes af flere besøg af personale, der som hovedregel gik „lige ind“. Hvis døren var lukket, bankede de på, men i de færreste tilfælde ventede de på et svar fra beboerne. Endvidere lod personalet som hovedregel dørene stå åbne ind til beboernes lejligheder, når de fx assisterede med morgentoilette. På den måde kunne personalet lettere overskue beboerne. I enkelte tilfælde havde en beboer låst sin dør, men dette udløste blot et spørgsmål til kollegerne om: „Hvem har nøglen?“ Og der blev umiddelbart låst op, da en fra personalet altid havde nøglen på sig. Dette kan naturligvis være et udtryk for omsorg, idet personalet hurtigt kunne assistere beboerne.

Spisestue på plejehjem.

Foto: Torben Eskerod.

Hjemmet som et privat sted med kontrol eksisterede således kun i meget begrænset omfang, før de ældre flyttede. På plejehjemmet blev deres hjem et halvoffentligt sted, da deres evne til at skabe hjem forringedes yderligere. Lidt forenklet skrevet, var afviklingen af hjemmene allerede i gang, før de flyttede. Flytningen til plejehjem, mener jeg, er et udtryk for, at denne proces „blot“ accelereres.

I forhold til ejendele har Parkin (1999) et interessant argument om, hvordan ejendele kan reartikuleres. Han mener, at ejendelenes betydning skal reartikuleres, hvis de skal danne basis for yderligere social aktivitet og skabelse af hjem for flygtningene, når de kommer frem til et nyt sted. Dette samme mener jeg også kan gøres gældende for plejehjemsbeboere, når deres ejendele som ovenfor beskrevet var kommet på plads i deres lejligheder. Lise erfarede imidlertid, at personalet ikke forstod sig på malerier. Det samme var tilfældet for flere af de andre ting, som de ældre havde kondenseret betydning i. Personalet spurgte typisk

til billederne af børn og børnebørn, hvilket var nærliggende, da det ofte var dem, de så komme på besøg. Malerier og bornholmerure samt Inges tæppe var ikke blandt de ting, som blev reartikuleret. I et analytisk perspektiv vil jeg hævde, at de ældre som en konsekvens af flytningen til plejehjem havde kondenseret betydning ind de få ting, som kom med på plejehjem. Betydningen forblev imidlertid inde i tingene, da personalet kun sjældent talte med beboerne om disse ting og dermed om denne del af deres identitet. En anden del af deres identitet var placeret hos pårørende, i visse tilfælde som umistelige ejendele for familien (se Weiner 1996).

Opsummerende mener jeg, at parallelt med, at hjemmet opløses igennem en længere proces op til flytningen til plejehjem, opløses eller spredes personens identitet på tilsvarende måde. Dette sker, i kraft af at deres ejendele overdrages til pårørende. En konsekvens er, at det bliver illusorisk at karakterisere lejligheden på plejehjem som et hjem. På plejehjemmet forstærkes opløsningen af hjemmet. De ældres ejendele var en væsentlig del af hjemmet, men de skaber ikke i sig selv et hjem. Forud for flytningen gik en række forhandlinger omkring tingenes betydning. Enkelte blev placeret hos pårørende, mens andre betydningsfulde ting på smertefuld vis endte på genbrugsstationen fulde af betydning. Beboerne levede i gennemsnit to et halvt år på plejehjem, hvilket også sætter en grænse for, hvor meget de kunne nå at inderliggøre lejligheden på plejehjemmet, ligesom deres evne til at bevæge sig og dermed gøre lejligheden til deres sted forringedes yderligere i det halve år, jeg fulgte dem.

Afviklingen af hjemmene fortsatte. Det nye sted – lejligheden på plejehjem – blev i endnu mindre grad et hjem end det hjem, de forlod.

Inge nåede at opleve to nytårsaftener på plejehjemmet, før hun døde. For hende bevarede tæppet sin betydning, og hun fortalte også i det sidste interview, da hun havde været beboer i et halvt år, om den lykkelige forårsdag, hvor hun og hendes afdøde mand købte tæppet.

Note

1. Denne artikel er skrevet på baggrund af mit ph.d.-projekt, hvor jeg i feltarbejdet fulgte 16 ældre danskere i deres overgang fra eget hjem til plejehjem. Inge og de øvrige 15 fik jeg kontakt med via de kommunale visitationer i henholdsvis København, Gladsaxe, Helsingør og Farum (nuværende Furesø) Kommuner. Jeg fulgte de ældre i de tre til fire måneder, de ventede på at blive nye beboere på et af fire plejehjem, og tillige i de første seks måneder, de var nye beboere. I denne periode blev Inge og de øvrige ældre fulgt med interview og observationer. Det viste sig, at det var oplevelsen af at vente, at blive beboer og betydningen af hjemmet, der prægede interviewene. Tillige har jeg interviewet pårørende, hjemmehjælpere, plejepersonale og øvrige beboere på de plejehjemsafdelinger, hvor informanterne blev beboere. Samtlige navne på de ældre er ændret for at bevare deres anonymitet. På det tidspunkt, hvor min afhandling blev forsvaret i oktober 2008, var alle de ældre i undersøgelsen, på nær en, død.

Nøgleord: Hjem, ældre, plejehjem, flytning.

Litteratur

- Buus, Niels
2001 På tærsklen til hjemmet – om paradoksal kommunikation i hjemmeplejen.
I: E.S. Nielsen & K. Lomborg (red): På arbejde i hjemmet – en bog om
hjemmepleje. København: Gyldendal.
- de Certeau, Michel
1984 [1988] *The Practice of Everyday Life*. Berkeley: University of California Press.
- De Vault, Maurice
1991 *Feeding the Family the Social Organization of Caring as Gendered Work*. Chicago:
University of Chicago Press.
- Douglas, Mary
1991 *The Idea of a Home: A Kind of Space*. *Social Research* 58(1):287-307.
- Finch, Janet & Lynn Hayes
1994 *Inheritance, Death and the Concept of the Home*. *Sociology* 28(2):417-33.
- Goffman, Ervin
1971 *The Presentation of Self in Everyday Life*. London: Penguin Books.
- Gullestad, Marianne
1992 *The Art of Social Relations. Essays on Culture, Social Action and Everyday Life
in Modern Norway*. Oslo: Oslo Scandinavian University Press.
- Higgins, John
1989 *Homes and Institutions*. I: G. Allan & G. Crow (eds.): *Home and Family. Creating
the Domestic Sphere*. Houndmills: Macmillan Press Ltd.
- Löfgren, Orvar
2003 *The Sweetness of Home: Class, Culture and Family Life in Sweden*. I: S.M. Low
& D. Lawrence-Zúniga (eds.): *The Anthropology of Space and Place. Location
Culture*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Marcoux, Jean-Sebastian
2001 *The Casser Maison Ritual. Constructing the Self by Emptying the Home*. *Journal
of Material Culture* 6(2):213-35.
- Marx, Jonathan et al.
2004 *Gift Wrapping Ourselves: The Final Gift Exchange*. *Journal of Gerontology*
59H(5):274-80.
- Miller, David
2001 *Behind Closed Doors*. I: D. Miller (ed.): *Home Possessions*. *Material Culture
Behind Closed Doors*. Oxford: Berg.
- Olwig, Karen Fog
1998 *Epilogue: Contested Homes: Home-Making and the Making of Anthropology*.
I: N. Rapport & A. Dawson (eds.): *Migrants of Identity Perceptions of Home in a
World of Movement*. Oxford: Berg.

-
-
-
- Parkin, David
1999 Mementoes as Transitional Objects in Human Displacement. *Journal of Material Culture* 4(3):303-20.
- Rapport, Nigel & Andrew Dawson
1998 Introduction. I: N. Rapport & A. Dawson (eds.): *Migrants of Identity Perceptions of Home in a World of Movement*. Oxford: Berg.
- Shenk, Dena et al.
2004 Older Women's Attachments to their Home and Possessions. *Journal of Aging Studies* 18(2):157-69.
- Swenson, Melinda
1998 The Meaning of Home to Five Elderly Women. *Health Care for Women International* 19:381-93.
- Verrips, Jojada
1994 The Thing didn't do what I Wanted. Some Notes on Modern Forms of Animism in Western Societies. I: J. Verrips (ed.): *Transactions. Essays in Honor of Jeremy F. Boissevain*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Weiner, Annette
1996 *Inalienable Possessions. The Paradox of Keeping While Giving*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press

